

— Jag tror stenhårt på att alla människor kan läka. Det är min inställning.

Prästen Boel-Marie Lennartsdotter från Karlstad är ansvarig för retreatverksamheten på klostret i Kumlafängelset.

En lugn kärleksfull miljö, där alla möts med respekt, och där förändring kan ta sin början. Det är hennes mål.

KLOSTERLIV i KUMLA- FÄNGELSET

----- text HELENA SÖDERQVIST bild PER HARDESTAM -----

Klostret i Kumla är världsberömt, som det första i sitt slag. Det har beskrivits som en kristen frizon mitt inne i den tuffa säkerhetsanstalten. Långtidsdömda har allt sedan starten 2001 kunnat komma hit för att frivilligt delta i retreat, den längsta pågår i 30 dagar.

– I tystnaden får man chans att möta sig själv, och att komma till insikt, förklarar Boel-Marie.

Programmet i klostret är hårt styrt. Tiden används för att meditera, be och utföra riter. Strukturen är tydlig och alla vet vad som gäller.

Deltagarna får bara prata vid de enskilda samtalen med Boel-Marie, en halvtimme per dag. Ingen påverkan från den yttre världen förekommer – inget internet, ingen teve, radio eller telefon, inga tidningar. Bara utvalda texter, i huvudsak från Bibeln, finns att läsa och leva sig in i.

– Det här är ett program för att lära känna sig själv. Och för att

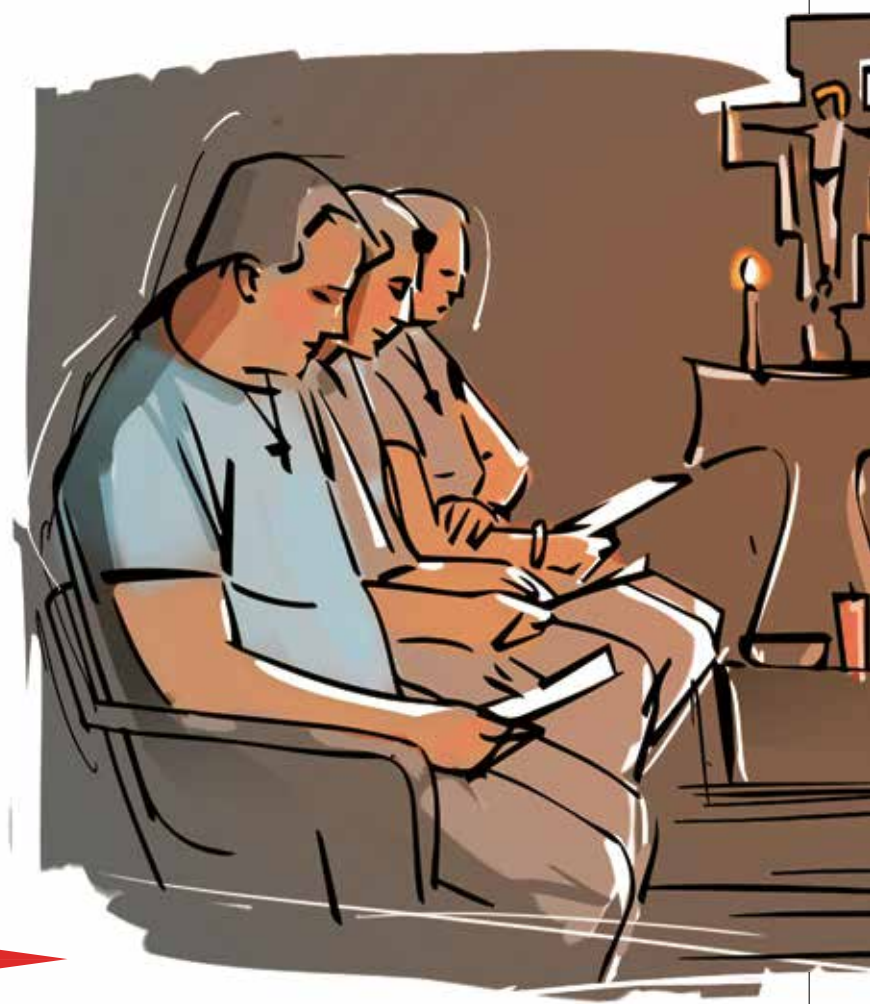
möta inre lugn och harmoni.

Boel-Marie berättar att de fyra veckorna är uppdelade i olika teman där riter blir viktiga för att fördjupa och förstå budskapen. Den första fråga som möter deltagarna är: Vad hindrar mig att leva i kärlek? Svaren bearbetas genom meditation, samtal och böner.

Den första veckan avslutas med en förlåtelse-rit. Deltagarna skriver till Gud och bekänner sina synder. Brevan bränns och prästen förmedlar syndernas förlåtelse.

– Riten gör budskapet tydligare. Det sätter sig i kroppen, inte bara i intellektet. Jag kan se att något händer när vi står där i förlåtelse-riten, när människor öppnar sig för något större, något högre. Det går inte riktigt att förklara. Det är helig mark.

De följande veckorna handlar om Jesu liv, lidandet och uppståndelsen. Parallellt dras hela tiden till deltagarnas egna liv och möj-

ligheter. Moral, värderingar och livsval bearbetas. Varje vecka avslutas med olika former av rituella handlingar.

– Allt vi gör under den här månaden syftar till att utforska sig själv på ett djupare plan.

FÖRUTOM DE SJU deltagarna bor också två klostervårdar och retreatledaren bakom avdelningens låsta dörrar.

– Jag följer hela tiden med på vägen, en medvandrare. Vi blir lite som en familj, säger Boel-Marie.

Hon tog över ansvaret för klostret 2008 och har sedan dess delat sitt liv mellan hemmet i Karlstad och fängelset i Kumla. Uppdraget är intensivt men meningsfullt.

– Jag älskar mitt jobb. Det är raka rör i fängelsemiljön. Och kyrkan är en självklar del av livet på insidan, inte bara viktig vid speciella tillfällen som det annars lätt blir. Det passar mig.

Innan Boel-Marie kom till Kumla arbetade hon som fängelsepräst i Mariestad. Kyrkans roll innanför murar handlar alltid om möten och samtal. I verkstaden, i snickeriet, i köket.

Religionen är inget som bara händer på bestämda tider vid sidan av den övriga vardagen. Prästens roll blir också speciell, han eller hon är ofta den enda utomstående som inte representerar kriminalvården.

– Vi behövs och vi används.

Boel-Marie beskriver hur hon som präst måste bekanta sig med killarna, på ett personligt sätt. Hon kommer dem väldigt nära men är samtidigt tydlig med gränser och distans.

– Fängelser kan vara en farlig värld där människor blir bra på att läsa av varandra. Kringsnack funkar inte. Det gäller att vara trygg i sig själv och inte spela en roll.

Att leva och verka bland män

Karlstadsprästen Boel-Marie Lennartsdotter leder arbetet vid klostret vid Kumlaanstalten. Under retreaterna bor hon med fångarna i fängelset dygnet runt.

som så påtagligt gjort sig skyldiga till onda gärningar kräver sin övertygelse.

– Gud är verklig och han vill allas bästa. Jag är trygg i min tro. Alla människor betyder något även om de levat rövare hela sitt liv.

Det som är gjort är gjort, och det går inte att göra någonting åt, konstaterar Boel-Marie. Framtiden däremot går att påverka. Men en sak behövs för att de djupa samtalen ska leda till resultat.

– Ånger. Man måste ångra det man gjort. Annars är ingen förändring möjlig.

Hon har mött livstidsdömda män som varit på väg att förtäras av hat men som upplevt kärlek och godhet, kommit till insikt och genomgått en varaktig förändring.

– Det är aldrig för sent att ändra sitt liv. De allra flesta människor kan läka.

FAST VISST ÄR DET ibland mycket tungt att ta del av så mycket lidande. Boel-Marie hämtar sin egen styrka både i bön och i meditation. Hon brukar även be andra utanför fängelset att de ska be för henne och för klostret.

– Det hjälper.

Men även om Boel-Marie har lång kyrklig erfarenhet och var väl förtrogen med att arbeta i fängelsemiljö, tvekade hon inför uppgiften att ansvara för klostret.

– Det är klart att jag gjorde. Kumla är ett hårt ställe.

Hon har byggt vidare på arvet efter Truls Bernhold, Karlstadsprästen som var med vid starten, och utökat verksamheten med fler retreat.

Förutom de 30 dagarna i tystnad finns nu både förberedelseveckor och längre återsamlingar.

Klostret har också tillfälligt flyt-

tat till en ny del av anstalten och kravet på säkerhet ökar ständigt. Retreatledaren är inte helt överens med alla larm och kameror.

– Genom att lära känna varandra och stå varandra nära bygger vi en annan sorts säkerhet.

Klostret har varit befriat från incidenter och Boel-Marie tycker det är viktigt att värna frizonen.

– Jag är aldrig rädd. Men heller inte naiv. ●

Kumla klosterverksamhet

Världens första fängelsekloster öppnades på Kumlaanstalten 2001. Initiativet togs av Sveriges kristna råd.

Prästen Truls Bernhold, tidigare stiftsadjunkt i Karlstad, var länge klostrets andlige ledare. Sedan 2008 har Boel-Marie Lennartsdotter ansvaret.

Efter ett par års försöksverksamhet blev klostret en permanent avdelning på fängelset och den finansieras i dag helt av kriminalvården.

Klosterverksamheten är en del av kriminalvårdens ordinarie program.

Varje år hålls två 30-dagarsretreater samt flera kortare prova-på-perioder. Även veckolånga uppföljningar hålls.

Programmet innehåller tystnad, övningar, riter och andliga samtal, inspirerade av Jesuitordens grundare Ignatius av Loyola.

Grunden är kristen men någon religionsundervisning förekommer inte. Alla, oavsett trosuppfattning, kan delta.

Interner ur alla säkerhetsklasser och från hela Sverige kan ansöka om att följa programmet. Kriminalvården och klostrets präst bestämmer vilka som får delta.

145 långtidsdömda har sedan starten 2001 genomgått 30-dagarsretreaten.

Att försonas med sig själv och sitt liv. Att tro på förlåtelse. Och att våga börja om. På klostret i Kumlafängelset formade Marcus från Karlstad en ny framtid.

Kumlaklostret blev Marcus räddning

----- text HELENA SÖDERQVIST bild PER HARDESTAM -----

Han var på väg till universitetet, skulle tenta i rättsvetenskap, den där dagen då allt rämnade. Då dubbellivet avslöjades.

– Polisen grep oss efter ett bankrån i Västergötland.

Hemma väntade barnen på fritids. Men ingen pappa kom. Inte den dagen.

Marcus dömdes till fyra och ett halvt års fängelse för rån.

TIO FRIA ÅR har gått. En välklädd akademiker och egenföretagare, med åtta anställda och lokaler centralt i stan, möter före utsatt tid. Han bjuder på p-biljett och fixar kaffe. Ingenting i mannens yttre avslöjar det liv han tidigare levte. Strulig uppväxt, småbrott, narkotika, kriminella kompisar och en taskig självbild.

– För mig blev klostret på Kumla räddningen.

Det var efter en tid på anstalten i Borås som Marcus fick höra talas om klostret. En av fångarna på avdelningen kom tillbaka efter en retreat.

– Det var något med honom. Han var förändrad, varmare, lugnare. Jag blev intresserad och ville veta mer.

Genom vakten ansökte Marcus om att få gå några prova-på-dagar.

– Jag hade så mycket oro inom mig. Och skit. De där dagarna kände jag att något hände och att klostret kanske skulle vara en väg mot förändring för mig.

Marcus bestämde sig för att han också vill delta i 30-dagarsretreaten. En månad i tystnad.

Kön var lång och han hade små förhoppningar om att bli antagen.

– Det är ett tufft program och passar absolut inte alla.

Det svåra är inte tystanden och de låsta dörarna, förtydligar han, det är ju redan vardag för den som sitter i fängelse. Svårigheten handlar istället om att våga möta sig själv och det liv man levte. Att inte förneka och bortförklara, utan gå i närkamp och vilja en uppriktig förändring.

– Det är en psykisk påfrestning utöver det vanliga. Jag kan inte riktigt svara på vad det var som hände under tiden i klostret, men man rubbas i grunden, det man är med om är så kraftfullt. Ett nytt liv blir möjligt.

RETREATEN GER REDSKAP för att klara det arbete som väntar, menar Marcus. Bön, meditation, riter och en tro på det goda, kalla det Gud, har fortsatt att följa honom i vardagen.

Han berättar om flera viktiga moment under tiden i klostret och om hur han genom samtal med retreatledaren tog sig långt tillbaka i sitt eget liv. Särskilt ett starkt minne blev avgörande:

– Jag var väl runt tio, drog omkring i Sunne, pantade flaskor och lärde känna alakisarna på parkbänken.

En av dem blev en god vän, som kom att betyda mycket. Men så en dag, mannen hade somnat och Marcus såg att han hade en plånbok i fickan. Frestelsen blev för stor.

– Jag snodde plånboken. Och grävde ner den.

Efter ett tag började han att använda pengarna.

– Jag visste att det var fel och skämdes otroligt. Alkisen brydde sig nog inte men för mig var stölden stor och svår. Jag hade svikit en vän.

EN TYDLIG GRÄNS hade överskridits, där på parkbänken, svek som sedan upprepats gång efter gång i livet.

– Programmet i klostret hjälpte mig att se och bena upp saker. Och att bättre förstå mig själv.

Efter frigivningen besökte Marcus mannens grav och bad om ursäkt. Det var en viktig symbolhandling, ett sätt att göra sig fri från gamla skuldkänslor.

Det går inte att börja om utan att göra upp med allt det gamla som tynger. Sveket mot sina barn, mot sin familj, mot personalen i de där bankerna han rånade, mot vänner som stöttat.

– Jag har gjort många människor illa. Jag vet ju det och det får jag leva med. Men det går att försonas, även om det svåraste av allt är att förlåta sig själv.

MARCUS TYCKER att han befriades under tiden i klostret.

– Jag tror att det syntes på mig när jag kom därifrån, att något hänt. Det började där. Jag blev lugnare och tryggare.

Han har fortsatt att meditera och åker regelbundet på retreat. En form av friskvård.

– Balansen måste underhållas, förklarar Marcus. Den som mår bra i sig själv skadar ingen annan. ●

"Vi som gått programmet kallar oss bröder och försöker mötas för återträffar. Några har jag också kontakt med i en facebookgrupp. Vi stöttar varandra" säger Marcus, som vi valt att kalla honom. Han bär symbolen, ett träkors, runt halsen.

läs mer

Retreaten ger framtidstro

Livstidsdömde Reine Christiansson från Arvika tillhör dem som deltagit i klostrets program. Han har även medverkat som klostervärd.

Under sin tid i fängelset har Christiansson studerat psykologi vid Mittuniversitetet i Östersund. I magisteruppsatsen "Ignatiansk retreat som kriminalvård" från 2012 presenterar han en kvalitativ studie om fångars personliga utveckling.

Christiansson har observerat och intervjuat män i åldrarna 23 till 55 år med straff på fyra år till livstid. Även personal har intervjuats. Syftet med undersökningen har varit att ta reda på om positiva förändringar och inre resurser hos fångarna utvecklats under den 30 dagar långa retreaten.

Resultaten visar ökad emotionell kompetens, inre styrka och en positiv andlig utveckling.

Christiansson konstaterar vidare att retreaten utmynnade i en ökad reflektion över värderingar och vad som är viktigt i livet. Deltagarnas framtidsstro stärktes.

"De viktigaste verktygen har visat sig vara tystnaden, meditation över texter och andras liv, riter och den stressreducerande icke-dömande och lugnande miljön", skriver han. ●

Hela uppsatsen finns att läsa på internet

http://academia.edu/2948534/Ignatiansk_retreat_som_kriminalvard_En_kvalitativ_studie_om_fangars_personliga_utveckling

Alla behöver riter

Per Pettersson, professor i religionssociologi vid Karlstads universitet, vad är en rit?

– En handling som i symbolisk form uttrycker känslor och tankar. Alltså en handling som betyder något mer än själva handlingen. Ta till exempel då man tänds ett ljus, om du tänker på någon annan när du tänds ljuset blir det en rit. Helst ska en rit göras av fler och vid upprepade tillfällen. Dop, vigsel, gudstjänster och begravningar är exempel på riter som finns i kyrkan. Vi kallar dem för livsriter.

Vad är ritens syfte?

– Riten manifesterar att vi tillhör en gemenskap och bidrar ofta till en gemensam identitet. När vi gör något tillsammans blir vi en gemenskap. Enligt grundläggande sociologisk kunskap formas mänsklig gemenskap genom riter.

Vilka riter är viktigast?

– Livsriterna eller passageriter som de också kallas. De manifesterar att mänskliga relationer förändras.

Riter av det slag som förekommer i klostret i Kumla, finns de också i andra sammanhang?

– Ja absolut, förlåtelseriter är till exempel vanliga i konfirmandundervisning. Att gärningar man vill be om förlåtelse för skrivs ner och bränns upp är en påtaglig rit för att i handling uttrycka vad förlåtelse är. Det ger en förståelse för att förlåtelsen är radikal. Det man ber om förlåtelse för är borta, till och med rent fysiskt.

På vilket sätt blir riter viktiga för att nå förändring?

– I Kumlaklostret skapas en mänsklig gemenskap för goda syften. De som deltar i retreaten går igenom samma sak och förändringen förstärks genom symbolhandlingar och gemenskap.

Är det skillnad på sekulära och religiösa riter?

– Det är inte säkert. I en ordlös symbolhandling, som att tända ett ljus eller bränna ett förlåtelsebrev, lägger vi in våra egna tankar och de kan ingen styra över. När det gäller kyrkans riter är det nog ganska vanligt att människor lägger in andra innebörder i dem än vad kyrkan gör.

Finns det riter i alla kulturer?

– Ja, det gör det. Livsriterna finns i alla kulturer. Att människor föds, blir vuxna, gifter sig och dör är övergångar som alltid omgärdats av olika sorters riter, både sekulära och religiösa.

Hur förändras riterna i vår kultur?

– Svenska kyrkans riter har blivit mer individualiserade. Sedan 1980-talet ser vi en tydlig förändring där människors behov av lokal och personlig anknytning tillgodoses. Anhöriga är mycket mer aktiva i planeringen av livsriterna och önskingarna är ofta individuella.

Vilken är vår vanligaste rit?

– Ljuständning. Det är en enkel och kraftig symbolhandling, som är typisk för vår tid. Vi förvandlar mörker till ljus.

Vilka nya riter kan du se?

– Framför allt har vi nya riter med religiösa inslag kring död och sorg. Att tända ljus på olycksplatser är en relativt sentida symbolhandling.

Hur ser framtidens riter ut?

– I ett alltmer pluralistiskt samhälle där vi har olika referensramar blir symbolhandlingar viktiga. De talar till alla. Och det finns ett stort behov av gemensamma riter för att hålla ihop samhället. Vi ser det tydligast vid katastrofer, då kyrkor gärna blir samlingsplatser för människor. ●

"Gud vi kommer till dig och lämnar över vår skuld och vår sorg". Förlåtelse- och försoningsriter, till exempel att lämna ifrån sig stenar deltagarna burit och laddat med det som tynger, är vanliga under retreaterna i klostret.

